

VOICE AND THE ACTOR

پرورش صدا و بیان هنر پیشه

VOICE AND THE ACTOR

سیسیلی بری © ترجمه محسن یلفانی

VOICE AND THE ACTOR VOICE AND THE

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

سردانشنامه بری، سیسلی، Berry, Cicely
عنوان و نام پدیدآور: پژوهش صدا و زبان همیشه نوشته سیسلی بری، ترجمه و اقتباس محسن یزدانی.
مشخصات نشر: تهران، زورپهان، ۱۳۶۵.
مشخصات ظاهری: ۱۷۸ص؛ مصور
شابک: ۳۲۵ ریال، ۷۵۰۰ ریال؛ چاپ چهارم: ۶۵۰۰ ریال (چاپ پنجم): ۱۹۵۰۰ ریال (چاپ هشتم): ۵۲۲-۵۲۹-۹۶۴ ریال؛ یادداشت:
عنوان اصلی: Voice and the actor
یادداشت: چاپ چهارم، ۱۳۷۸
یادداشت: چاپ پنجم، ۱۳۸۱
یادداشت: چاپ هفتم، زمستان ۱۳۸۶.
موضوع: صدا-پژوهش-آموزش‌ها
سردانشنامه بری، سیسلی، Berry, Cicely
شناسه افزوده: آلمانی-محسن-مترجم.
رده‌بندی دهویی: ۸۰۸/۲۵
رده‌بندی کنگره: ۱۶۶۵:آب ۲۱۹۷/۲۸
شماره کتابشناسی ملی: ۱۳۸۱-۲۸۱۰م

30BOOK

مدیریت تولید: مؤسسه ختیا
ناظر فنی: فرهاد ایمانی
چاپ جلد: چاپخانه رسانش
چاپ متن و صحافی: چاپخانه بهمن
چاپ اول، ۱۳۵۹
چاپ چهاردهم، تابستان ۱۳۹۵
۱۰۰۰ نسخه
۱۵۰۰۰ تومان

فروشگاه و دفتر انتشارات
تهران، خیابان انقلاب، روی روی دانشگاه تهران، شماره ۱۲۰۶
کد پستی: ۱۳۱۴۷۵۴۷۱۱
تلفن: ۶۶۴۰۸۶۶۷، تلفکس: ۶۶۴۹۲۲۵۳
www.roozbahan.com
info@roozbahan.com
حقوق چاپ و نشر برای ناشر و مؤلف محفوظ است.

سیاسگزاری

اگرچه شعرهای نویی که در فصل «شعرخوانی» استفاده شده است، اکنون جزئی از میراث ادبی میهن ما به حساب می‌آید، نگارنده وظیفه خود می‌داند که دین و سپاس خود را نسبت به سرایندگان آن‌ها، پرویز ناتل خانلری، منوچهر آتشی و سیاوش کسری، ابراز نماید.

کار طولانی و پردردسر طراحی و نظارت بر چاپ و تصحیح کتاب را دوست عزیز و گرانمایه ام مهدی فتحی، هنرمند شایسته تئاتر، برعهده گرفت و با همکاری صمیمانه آقای خسرو شاپوری، با صرف دقتی وسواس‌آمیز، انجام شد.

طرح روی جلد کتاب کار آقای رضا درخشانی است. به‌واقع، سیاسگزاری من از این دوستان هرگز نمی‌تواند پاس‌خگوی یاری و همراهی نیکدلانه ایشان باشد.

هم‌چنین بر ذمه دارم که از مسؤولان انتشارات پازند که همه امکانات خود را بی‌دریغ برای چاپ این کتاب در اختیار گذاشتند و نیز از مؤسسه چاپ گیلان به سرپرستی آقای ناصر عبدالرزاق و آقایان احمد بیانی و نصرت‌الله توپچیان که کار حروفچینی، و مهدی ذوالفقاری، که چاپ متن را به‌عهده داشتند تشکر کنم.

محسن یلفانی

۵۹/۶/۱۳

صفحه‌ی ۷	فهرست
۱۲ «	پیشگفتار
۱۸ «	مقدمه
۲۷ «	۱. پرورش صدا
۳۵ «	۲. تنفس و شل کردن عضلات
۶۸ «	تمرین‌ها
۷۳ «	۳. عضلانی کردن اندامهای گفتار و کلمه
۸۷ «	کلمه
۱۲۱ «	تمرین‌های عضلانی کردن اندامهای گفتار
۱۱۵ «	گوش دادن
۱۲۴ «	۴. صدای کامل
۱۶۲ «	۵. شعرخوانی
۱۶۸ «	۶. بسکاز رفتن صدا
	خلاصه‌ی تمرین‌ها

پیشگفتار

بیش از بیست و پنج سال پیش شادروان ملك الشعراى بهار در کتاب گرانمایه‌اش، «سبک‌شناسی»، ضعف نحوه‌ی سخن گوئی ما را امری کلی دانست و از «صایح شدن آهنگ صدای ما» و وجود «الحان عاجزانه و صوتهای نازک و شکسته‌بسته و حروف جویده‌جویده‌مظلومانه و حیلت‌گرانه» در آن سخن گفت، و از قول مردی «فاضل» نقل کرد که مردم ما «بجای سخن گفتن ناله‌می‌کنند»، بهار، در ضمن، «کودکان و جوانان و نیز بانوان و دوشیزگان» را دعوت کرد تا به ورزش صدا پردازند و «طریق سخن گوئی درست و فصیح را با آهنگ استوار و متین و جذابی» بیاموزند.^۱

اما متأسفانه، نه تنها کودکان و جوانان و بانوان و دوشیزگان دعوت بهار را اجابت نکردند، بلکه کسانی که به اقتضای حرفه‌ی خود با «سخن گفتن و بیان» سروکار دارند، یعنی بازیگران و گویندگان، نیز بطور جدی در پی حل این مشکل برنیامدند. بازیگران مسأ، چنانکه حاصل کارشان بر صحنه‌ی تأثیر پراورده‌ی سینما و تلویزیون نشان می‌دهد، از توجه جدی و اساسی به پرورش صدا و بیان، که اگر نه همانا مهمترین،

۱. محمد تقی بهار «ملك الشعراء» - سبک‌شناسی - جلد اول - صفحه‌های

۱۹۸ و ۲۰۰ و ۲۰۱ (جیبی - کتابهای پرستو - چاپ سوم - ۱۳۴۹).

حداقل یکی از مهمترین جنبه‌های کار آنها محسوب می‌شود - غفلت کرده‌اند و اغلب قادر نیستند از صدای خود بنحوی کارآ و ماهرانه استفاده کنند؛ تا آنجا که گاه بنظر می‌آید در صحنه زیربار گفتار خود دست‌وپا می‌زنند و تقلانکنان و نفس‌زنان سروسره جمله‌ها را هم می‌آورند. اما این ضعف منحصر به هنرپیشگان تأثر نیست، دبلورها نیز، شاید به علت کار زیاد و تکراری، به بیانی قالبی و تصنعی گرفتار آمده‌اند و حتی آهنگ گفتارشان، تحت تأثیر جمله‌های ترجمه‌ای و بیان بازیگران خارجی، و نیز به علت فقدان احساس و عدم توجه به معنای آنچه که می‌گویند، حال و هوای ایرانی خود را از دست داده است. اما در اینجا بهمین اشاره قناعت می‌کنیم و از آوردن نمونه‌های دیگر و نیز از بحث تفصیلی در این زمینه می‌پرهیزیم.

در چنین وضعی است که جای خالی کتابی که بتواند به رفع برخی دشواریهای اساسی در این زمینه کمک کند و راه‌گشایی برای آغاز کار علاقمندان و دست‌اندرکاران «فن بیان» باشد به شدت احساس می‌شود. کتاب حاضر تلاشی است برای پر کردن این جای خالی.

اما هر گاه که بحث «فن بیان» مطرح است، باید بر این نکته تأکید کرد که پرورش صدا و بیان به کارفنی و فیزیکی ختم نمی‌شود. بیان خوب با دانش ما از زبان و نیز با دانش مانسبت به آنچه که «بیانش می‌کنیم» ارتباط تنگاتنگ دارد. صدا و بیان انسان محصول عوامل مختلف فیزیولوژیک (چگونگی اندامهای تنفس و گفتار)، روانشناختی (شخصیت) و اجتماعی (وضع آموزش و پرورش و پایگاه اجتماعی) است. بنابراین پرورش کامل صدا و بیان باید به هم می‌آید و جنبه‌ها نظر داشته باشد. کارفنی و فیزیکی شما را با اندامهای تنفس و گفتار آشنا می‌کند و بهترین طریقه را برای استفاده از آنها بشما می‌آموزد. اما همچنانکه در این کتاب کراراً یادآوری شده، بیان هر کس با آگاهی و احساس او نسبت

پرورش صدا و بیان هنرپیشه ۹۱

به آنچه که می گوید ارتباط مستقیم دارد. هرچه آگاهی و احساس شما نسبت به آنچه که می گوئید بیشتر و عمیق تر باشد بیان شما دقیق تر و مؤثرتر خواهد بود. به عبارت دیگر، صدای شما، هر چند از لحاظ فیزیکی کامل و دارای تنی گرم و دلنشین باشد، تا زمانی که با آگاهی کافی و احساسی نیرومند نیامیزد، نمی تواند گفتاری دقیق و مؤثر عرضه کند.

چند نکته در معرفی کتاب حاضر

این کتاب، عمدتاً، از ترجمه‌ی آزاد گلچینی از مطالب کتاب «صدا و هنرپیشه»، نوشته‌ی سیسلی بری^۱، معلم پر تجربه‌ی بیان و صدا فراهم آمده است. خانم بری هنگام نوشتن این کتاب مربی «گروه سلطنتی شکسپیر»^۲ بوده است - چنانکه همگان می دانند این گروه یکی از بهترین گروههای تئاتری، و بنظر برخی، همانا بهترین گروه تئاتری انگلستان است. بسیاری از هنرپیشگان مشهور تئاتر و سینما بطور خصوصی نزد خانم بری آموزش دیده اند - از جمله مگی اسمیت، شون کانری، توپول، پتر فینچ و ترنس استامپ، که تماشاگران ایرانی نیز از طریق سینما - اگر نه با صدایشان، حداقل با چهره‌ی آنها (!) - آشنا هستند. پتر بروک، کارگردان مشهور انگلیسی، ضمن چند کلمه‌ای که در معرفی و ستایش کتاب سیسلی بری نوشته، شرح داده است که چرا تمرینهای مفصل و دقیق برای آزاد کردن امکانها و تواناییهای صدا ضروری اند. وی می گوید هدف از تربیت صدا، نه یاد گرفتن نحوه‌ی تولید آن، بلکه آزاد کردن آن است. بروک

1 . Voice and the Actor, by Cicely Berry, Harrap, London, 1976.

2 . Royal Shakespear - Company.

می‌افزاید تمرینهای خسته‌کننده و ملال‌آور برای رسیدن به این مقصود کافی نیستند و اهمیت روش خانم بری را در این می‌داند که وی تربیت صدا را فقط در رابطه‌ی متقابل با تجربه‌های عاطفی بازیگر مؤثر می‌یابد. و هرگز صدای واژه‌ها را از معنای زنده‌ی آنها جدا نمی‌کند؛ هم‌اکنون، در تمرینهای خود بیشتر از شعر استفاده می‌کند. چرا که شعر بهتر می‌تواند عواطف و احساسهای عمیق بازیگر را بیدار کند و بکاراندازد. در کتاب حاضر، بسیاری از مطالب کتاب خانم بری، حذف شده و بجای آنها مطالب دیگری که برای خواننده‌ی فارسی‌زبان مفید و ضروری است افزوده شده‌اند. کتاب خانم بری، طبعاً، برای انگلیسی‌زبانان نوشته شده و نگارنده کوشیده است تا آموزشها و تمرینهای آن را با زبان فارسی تلفیق دهد. برای این منظور از کتابهای «تاریخ زبان فارسی»^۱ (جلد اول - باب اول) و «وزن شعر فارسی»^۲ هر دو تألیف دکتر پرویز نائل حائری و کتاب^۳

The Arrangement of Segmental Phonemes in Farsi نوشته‌ی دکتر یدالله ثمره استفاده کرده‌ام. موارد استفاده‌ی خود را از این سه کتاب، تا حدی به ملاحظه‌ی اینکه کتاب حاضر اصولاً آموزشی و عملی - و نه تحقیقی - است، ذکر نکرده‌ام. اما در میزان و اهمیت این استفاده فقط به این اشاره بسنده می‌کنم که چنانچه به این کتابها دسترسی نداشتیم، کتاب حاضر بخش عمده‌ای از ارزش - احتمالی - خود را در قسمت‌هایی که با مباحث زبان‌شناسی عمومی و تلفظ و شعر در زبان فارسی ارتباط دارند، از دست می‌داد. در برابر دین بزرگی که به نویسندگان دانشمند این کتابها دارم، تنها امیدواریم اینست که از دسترنج پژوهشهای آنها بنحوی مفید و شایسته استفاده کرده باشم. بازیگران و خوانندگان

علاقمند، که در پی آگاهی بیشتر درباره‌ی زبان - یعنی مهم‌ترین ابزار کار هنر نمایش - هستند، از مطالعه دو کتاب «تاریخ زبان فارسی» - بویژه باب اول جلد اول آن - و «وزن شعر در زبان فارسی» فروان سودخواهند برد. کوشش شده است که نثر کتاب به اقتضای موضوع آن ساده و روشن باشد؛ با اینحال، گاه توصیف‌هایی در کتاب آمده که ممکن است، حداقل در نگاه اول، دور از ذهن بنظر آیند، مثل «غلظت صدا»، «انرژی صدا»، «انرژی کلمه»، «برد یا حجم صدا» و امثال اینها. وجود برخی از این توصیفا یا اصطلاحها را می‌توان ناشی از تازه بودن مطلب - حداقل برای نگارنده - دانست. از خواننده تقاضا می‌شود که در برابر این عبارات شکیبائی بخرج دهد و دریافتن منظور و معنی تعمق کند. نگارنده، چه در این مورد و چه در هر مورد دیگر، راهنمائیها و انتقادهای صاحب‌نظران و خوانندگان علاقمند را بجان و دل خواهد پذیرفت و در چاپ‌های بعدی از آنها استفاده خواهد کرد.

بخواننده‌ای که قصد دارد این کتاب را به عنوان راهنمای «خودآموز» مورد استفاده قرار دهد، توصیه می‌شود که پیش از شروع به کار تمرین، کتاب را یک بار تا آخر بخواند. این کار علاوه بر آنکه فهم مطالب و اصطلاحها را بر او آسان خواهد کرد، تصویری جامع‌نیز از برنامه‌ی کار بر او عرضه خواهد نمود. در پایان کتاب، فهرستی از واژه‌های دشوار اشعار کتاب، با معنی آنها فراهم شده است تا خواننده از مراجعه‌ی احتمالی به فرهنگ لغات بی‌نیاز باشد.

م . یلفانی

اسفند ۱۳۵۶

OR VOICE AND THE ACTOR VOICE AND

30BOOK

964-5529-53-0
ISBN 964-5529-53-0